

ВІЗІ АПОКАЛІПСИСУ В РОМАНІ О. УЛЬЯНЕНКА "СТАЛІНКА"

У статті здійснено спробу поетикального аналізу першого роману О. Ульяненка "Сталінка" з метою виявлення та характеристики апокаліптичних візій, що ними сповнено художній простір тексту на сюжетно-композиційному, образному, ідейно-філософському рівнях. Окреслено історичні передумови та актуальні суспільні реалії, що стали підґрунтям глобальної морально-етичної кризи і, як наслідок, поштовхом для формування кінцесвітніх настроїв і пророцтв, які й покладено в основу ідейного змісту твору.

"О. Ульяненко – непересічна постать в сучасній українській літературі, твори якого не лише стали предметом наукової зацікавленості та завоювали читацьку прихильність, але й зазнали заборон, що на сьогодні є рідкісним явищем. "Між католицизмом і порнографізмом, між публіцистикою і прозою – мабуть, так на сьогодні можна узагальнити літературознавчі коментування письменницького набутку О. Ульяненка, а проте вага в національній культурі його як майстра слова й мислителя досі залишається не виписаною, незважаючи на два десятки виданих творів, звання Шевченківського лауреата" [1: 38], – так коментує наявні наукові розвідки, присвячені творчому доробку письменника, дослідниця Г. Білик.

Метою нашого дослідження є літературно-критичний аналіз ранньої прози О. Ульяненка, зокрема першого роману "Сталінка" (1994), за котрий автор отримав Малу Шевченківську премію, та характеристика апокаліптичних візій, що, на нашу думку, наявні в творі й становлять його ідейно-філософське підґрунтя.

Змістове тло роману "Сталінка" умовно можна поділити надвоє, визначивши окремі виміри, в котрих розгортаються події: земний і духовний. Як зауважує Н. Зборовська, "<...> з одного боку, твір про соціальне дно, злочинців, суспільних покидьків та босоту 80-х рр., з іншого – релігійний твір, покладений на матрицю біблійного міфу про ніневійського пророка Йону" [2: 166]. Біблійні мотиви стають засобом створення містичних настроїв, глибинним підґрунтям ідейного змісту та аксіологічного підтексту роману.

Подієву основу твору складають дві сюжетні лінії: перша – історія моральної деградації та зрештою повного виродження роду Піскурів-Піскарєвих; друга – опис життя пацієнта психлікарні, безпритульної та "наділеної Духом" людини – Лорда-Йони.

Основне місце подій у романі – київський район Сталінка, де свого часу мешкав О. Ульяненко. Л. Масенко підкреслює, що заголовок твору маркує не лише географічну назву, "<...> а прочитується як містичний художній символ на позначення цілої історичної епохи" [3: 147]. Сталінщина як доба "культу вождя", граничного деспотизму влади, нівеляції моральних пріоритетів, цінності особистості породжує новий тип владної людини: її світовідчуття ґрунтується на сталінських догмах, наслідуванні вождя в поведінці та вчинках (звідки й хвороблива підозрілість, жорстоке свавілля, бажання підкорити своїй волі будь-якою ціною й жити за принципом "хто не з нами, той проти нас"). Втіленням вірного слуги культу особи стає патріарх родини Піскурів, гріхопадіння котрого – перше серед низки жорстоких злочинів, скоєних членами цього роду. Щоправда, в "Сталінці" зло не залишається непокараним (на відміну від багатьох злочинів окресленої історичної епохи), навпаки, містичне передчуття наближення глобальної розплати (Божої кари) стає невідворотним, формує апокаліптичний настрій роману.

Ще за діда-сталініста, енкаведиста в минулому і вбивці в душі, котрий займав не останнє місце серед наділених владою, родина Піскарєвих мешкала у висотці з гранітними колонами й загалом жила в достатку, аж до того часу, поки гостре слово старого Піскуря, вихоплене в хвилини чергового алкогольного протесту проти "ненависного кукурудзяника" Хрущова кмітливим товаришем по чарці Ванею, не призвело до його звільнення. Жорстокість і навіть кровожерливість, неперборне відчуття права власноручно вирішувати людські долі (прищеплене роками відданого служіння режимові Сталіна) щоденно гнітять, ятрить дідове самолюбство: "...але дід якось принишк, підупав, ходив, як у воду опущений" [4: 23]. Зрештою внутрішній "звір" виривається назовні: дарма молилася в порожній куток маленька та ошатна Піскуриха, "що увесь час говорила про Кінець Світу", акт "відновлення справедливості" здійснено: "Іван скочується високими східцями, скривавлений, так і дзюрить із нього. Тягне щось потихеньку, покривавлений, по підлозі, підібгавши ноги, голос бовтається у горлянці, а позаду Піскарєнко розтягується могутнім, сповненим справедливості басом" [4: 24]. Згодом дід помирає і родина переїжджає на ріг Володимирської і Прорізної.

В образі старого Піскуря Ульяненко втілює виразні риси фанатичного послідовника культу Сталіна, портрет якого для діда – ікона, а слово і приклад – релігія. Деспотизм, жорстокість, нехтування людськими свободами і презирливе ставлення до життя інших деформують світоглядні засади героя, остаточно витісняють з його свідомості будь-яку мораль, етику, духовність. Зауважимо, що образ Піскуря був типовим для сталінських часів. Л. Масенко говорить: "Антисуспільне спрямування ідеології більшовиків і нехтування загальноприйнятими морально-етичними нормами привабили до їхніх лав, крім романтичних ідеалістів, що вірили у проголошувану світлу мету, специфічний людський тип з патологічно перерозвиненою жадобою до влади і психічно ущербний тип насильника і вбивці" [3: 149].

Жахливий злочин старого Піскура залишає відбиток на долях наступних поколінь Піскарьових. Михайло Піскарьов, що мав би зайняти місце голови родини, не маючи ні сили духу, ні батькового авторитету, топить горе у пляшці, не гребуючи при цьому компанією легкодоступних жінок. Задоволення від тілесних утіх триває недовго: розпусний спосіб життя руйнує тіло, алкоголь нищить розум героя і зрештою призводить до того, що втрачений Дух заступає страх, відчуття наближення кінця, жахливі галюцинації та безмежну самотність, які поступово підштовхують Михайла до божевілья: "Ніби хробак залазить у алкогольну свідомість Михайла, невидимий родовий біс переслідує його лютим ревищем діда, голосами вождів народу, страхіттям і гріхами історичного роду. Жахіття роздирають його свідомість зсередини, доводять містичну причетність до всього злodianого" [2: 167]. Перебуваючи на межі здорового глузду, герой відчуває свою нікчемність і неспотрібність, та допомоги шукати ніде. Після того, як дружина влаштується на роботу "на віно і водку", примара домашнього вогнища зникає: єдиною відповіддю на заклики Михайла про допомогу стає "Піть, сволочь, треба меньше" [4: 31] і скляний погляд очей Марії. Свою смерть герой зустрічає на ліжку психлікарні – переляканий і самотній. Опис похорону вражає язичницькою тваринною байдужістю до людської душі, що упокоїлася. Так, поховальний ритуал та поминки в квартирі покійного перетворюються на содомічний бенкет: "<...> попереду стіл із білою цариною, якому, видавалося, не буде кінця і краю, ряди пляшок на ньому, червонопикі фізіі батькових товаришів, а швидше, одноденних Марієвих коханців;... коли прийшов полудень і треба було виносити труну, оббиту червоним і чорним, то половина з тих, що пили за упокій, порозповзалися дряблям у кріслах, хтось тицяв невірну дружину свою писком у "імпортне" олів'є, а осторонь, заголивши до пупа спідницю, нач. караула чвавив на дивані сусідку покійника Піскарьова. Марія дивилася на те зле, й не тому, що оскверняли прах чоловіка, а тому що їй самій давно приглянувся той сусід..." [4: 37]. Так попрощався з батьком Горік, молодший син Михайла, ватажок однієї з розбійних бригад Сталінки, котрому судилося завершити шлях моральної деградації та фізичного виродження роду Пісcurів-Піскарьових.

Атмосфера тілесного гниття, смороду, тління плоті присутня на кожній сторінці тексту, поступово нагнітається й стає апокаліптичним символом наближення неминучої Божої кари. Н. Зборовська відзначає: "У символічних візіях і містичних картинах "Сталінка" розгортає кінцевий сюжет загибелі "язичницької" божевільної епохи" [2: 166]. Гнітюче велике місто – містичне, холодне, сповнене хворобами, насильством, безчинством – холодить нутро, підсилює страх наближення страждань і смерті, що майже фізично відчувають герої роману (наприклад, у момент смерті батька Горік відчув металевий присмак у роті, раптовий поштовх у спину, липкий морок пройшов крізь його тіло і змусив мерщій бігти додому). В цьому місті кожен сам за себе: борється за виживання, тваринно, озлоблено, задля шансу на існування, без надії на повноцінне життя: "<...> цими дворами, спертий дух яких перебувавсь терпкою анашею й не вистояним кислим запахом браги, по продутих колючими східними вітрами схованках-казах, прошитих звуками старих лампових магнітофонів, звідки, захлинаючись, лунав протяжно "блантяк", – приходилося змужніння Горіка Піскарьова" [4: 51]. Це чітко розуміє Горік, котрий за свою звірячу хватку й отримані в сутичках поранення отримав прізвиська Вовк і Клик. Він вправний ватажок, йому не притаманні сумнів і страх кровопролиття (мабуть, даються ознаки традиції сімейного виховання). І лише іноді автор нагадує про те, що перед читачем 16-річний хлопець, у котрого вже зараз за спиною кривавий слід убивств, а попереду тільки порожнеча. Картина кінця світу постає в своїй страхітливій простоті – відсторонившись від подієвої лінії та осягнувши створений О. Ульяновком вимір загалом бачимо, що кожен герой "Сталінки" вже мертвий, порожній всередині, живцем похований під уламками агонізуючого суспільства: "Всі герої "темного" світу Ульяненка пройняті страшним відчаєм, онтологічним жахом перед "подувам могили" – кінчною несмисловістю життя" [2: 168].

Зображуючи суспільне дно, автор йде далі проблем Сталінки як окремо взятого криміналізованого району, акцентуючи увагу на загальнолюдських проблемах кризи моралі, втрати духовності, внутрішньої гармонії та цілісності, нехтування заповідями Божими. Так, на противагу біблійній праведниці Марії письменник творить образ Марії Піскурихи, котра є "вираженням матері божевільного світу" [2: 167], в якому саме поняття материнства таке ж нелюдське й огидне, як і сімейні стосунки. Марія не відбулася ні як дружина, ні як мати, віддавши більшу частину свого існування алкоголю й розпусті. Кінець життя героїні стає логічним завершенням її гріховного шляху, своєрідним розрахунком "за заслуги". Марія переживала страшні фізичні муки і, роздираючи гнійні сифілітичні рани, перед смертю гарячково шукала в конаючій свідомості далекі спогади, безтямно тинялася містом, згадувала дітей, плутала дати народження Горіка та старшого недоумкуватого Сьо-Сьо, аж поки життя її не обірвалося на бруківці біля пивниці, так само безглуздо й брудно, як і події, якими воно було сповнене. Як слушно зауважує Н. Тендітна, "проза О. Ульяненка сповнена містифікацій, які маскують суб'єктивний потяг до смерті і до всього мертвого <...>. Смерть у прозі О. Ульяненка позбавлена високої поетики трагізму і героїзму, вона носить маргінальний характер, відбувається у маргінальному просторі <...>, що вказує на постмодерністське висвітлення художньої танатології" [5: 7].

Окремо уваги заслуговує образ старої Піскурихи, яка вирізняється з-поміж низки колоритних образів роману, постає "білою вороною" та існує дещо відокремлено від інших членів сім'ї. Реакцією старої на божевілья світу стає молитва. Баба завжди молиться у глухий порожній кут (де мали б традиційно розміщуватись ікони), прохаючи у Бога порятунку. З часом тексти молитов забувалися, але Піскуриха вигадувала нові, видаючи їх за церковні, й так само несамовито і безнадійно зверталася для Всевишнього. Для неї молитва – це не лише ритуал, а й прадавня національна традиція, що стала частиною духовної суті жінки. Тому й сприймається стара Піскуриха як постать з минулого, що вже не повернеться. Вона не може існувати в сучасному світі, де споконвічні моральні орієнтири стають рудиментами. Як пише Л. Масенко, "приреченість Піскурихи, а в широкому дискурсі –

приреченість патріархального українського села символізує її смерть від руки рідного онука, дегенерата Сьо-Сьо, що викликає виразні літературні асоціації з відомим твором М. Хвильового. Образ Сьо-Сьо <...> уособлює повний розрив спадкоємного зв'язку поколінь, виродження і втрату пам'яті" [3: 151].

Горік – останній з роду Піскарьових, народився цілком здоровою дитиною і життя його могло б скластися щасливо, аби не умови, в які потрапляє хлопець, тільки-но зробивши перші кроки у житті. Дитинство Горіка минало серед смороду та бруду вулиць, дворових бійок, участь і перемога в яких визначала права і свободи кожного юнака Сталінки. Наділений геном виродження й спустошення ще від діда, вихований вулицею герой утілює темний бік життя: спустошення і занепад особистості. Позбавлений батьківської любові, Горік знаходить себе у злочинному світі безкінечних війн між дворовими бригадами, одну з яких він очолює. Скоївши перше вбивство, він не відчуває провини, навпаки, для юнака це вища міра самоствердження, а також доказ істинної сили для інших представників "суспільного дна" (ситуація подібна до завоювання території у світі звірів, де один з самців має вбити суперника).

Прикладом і навіть учителем для Горіка стає Нікандрич, старий урка, котрий підпорядкував собі увесь район. На думку Б. Пастуха, "характер урки, його типаж відтворено унікально правдиво. Починаючи від дрібниць (побуту), закінчуючи злочинською ідеологією. Це останній урка, який сидів ще за Сталіна, зберігав стару злочинську традицію "нікого і нічого не мати" [6]. Розповідь про кримінального "авторитета" починається з опису його похорону. Ховали Нікандрича з почестями, в оксамитовій труні, як людину непересічну й видатну: "Понесло Нікандрича десятеро коренів у твідових піджачках, спікаючись, поскулюючи пісні, задираючи догори обличчя з натягнутою шкірою кольору пергаментного паперу...повз десятки зелених воріт і притихлі, з коробками голуб'ячень двори, де Нікандрич брав вуркаганські побори й де не одна вдова заламала перед портретом свого годувальця руки, бо суділки Нікандрич правив швидко й жорстоко, але справедливо; подейкували, що порятуватися від його праведної руки – то річ марна" [4: 53]. Нікандрич був не лише хазяїном Сталінки, але й мав владу вершити долі, "караючою" рукою прирікати на смерть. "Як показує О. Ульяненко в "Сталінці", сталінщина – це божевільне суспільство, в якому найвищий щабель владної структури посів безкарний злочинець, а вся морально здорова більшість соціуму опинилась в кошмарі тотальної незахищеності від свавілля кримінального дна" [3: 150]. Найстрашніше те, що для дворової босоти, він – убивця, гвалтівник, збоченець-педофіл – стає моральним наставником, втіленням верховної сили й справедливості. Тому страхітливі злочини, гріхопадіння та блуд стають логічним наслідком діяльності урки-вождя, котрий у кривавому насильницькому світі виконує роль божества. Горік, який став наступником старого, ще за його життя відчував до Нікандрича майже дитинну прив'язаність і повагу, тому його щиро дивує неприхована ненависть матері Марії до місцевого ватажка, що, однак, не впливала на його власну позицію. Згодом дізнаємося, що саме Нікандрич стає причиною смерті Марії, заразивши її (і багатьох хлопчиків району) сифілісом. Реакцію міліції на ці злочини важко назвати адекватною, адже представники виконавчої влади – маріонетки в руках злочинців: "Нікандрич розтинав сукнар або чифір, а Сироватко задом до дверей: "Ну, я тебе предупредив", – витягував із себе майор, переляк сіпався в очах...І так ні з чим плентав назад" [4: 55]. Щоправда, у "Сталінці" О. Ульяненко засуджує не окремо взятого героя, а морально вироджене суспільство загалом, й пророкує його загибель, підтверджуючи це тим, що кожен із персонажів роману зрештою відчує на собі силу Божої кари.

Духовну опозицію до образу Горіка втілює Лорд-Йона – головний герой другої сюжетної лінії роману. Психіатрична лікарня, пацієнтом якої є Лорд на початку твору, мало чим відрізняється від зображеного письменником реального світу: моральна деградація й розпуста усіх її мешканців перетворюють медичний заклад на вмістилище людських пороків найвищої концентрації. У цьому психопатологічному середовищі Лорд постає пильним спостерігачем, дещо відстороненим від щоденної какофонії хворого світу. Бажання вийти за межі неприродного для нього середовища підштовхує героя до втечі, на яку він зважується разом з товаришем Лопатою.

Обидва образи виражають ідею розплати за гріхи. Спільник Лорда – Лопата – опиняється в психлікарні через вбивство власної дружини. Мешканець сусідньої палати Бронька розповідає Лордові історію його роду, який ще за часів приходу більшовиків до влади занаптали батько Лопати та дід Єресько, взявши великого гріха на душу: "<...> залізли на церкву, б'ють сокирою, а батюшка заюшеними губами говорять, молитви липнуть до губів... Юшку батюшка обтирають, баби кричать не своїм гласом <...> тут червоним зайнялося, кругом церкви зайнялося, дзвін у-у-у поламав крилос, упав, покотився <...> і хрест птахом полетів над селом, упав за селом, бо Єреська шмаг по хресту, шмаг, і хрест полетів і упав..." [4: 10]. Вражає не лише завзяття, з яким знищували "опіум народу", але й нечувана зухвалість та неповага до Бога, що традиційно не притаманна українському селянину. Так, батько Лопати, вистеливши іконами свинарник, сміється з богобоязких сусідів: "Покарав мене Бог, га?" Цей та подібні непоодинокі вчинки засвідчили прихід нової епохи – сталінщини – часу втрати ментальності, національної й духовної ідентичності. А за гріхи батьків довелося відповідати дітям. Ось і Лопата годинами розповідає Лорду про своїх дітей та дружину, яких безтямно любив, але темний бік душі чоловіка все ж виявив себе й у нападі ревності герой жорстоко вбиває свою кохану. Тож зерна гріховності, закладені за сталінських часів, безупинно дають пагони морального занепаду, розривають анемічне тіло бездуховного суспільства.

Конаючи від тяжких ран, отриманих після втечі, Лопата приймає свою смерть як покарання за гріхи свого роду, тому відмовляється від допомоги Лорда: "Тому що людина – гріх, гріх у ній, Лорде... і гріх виходить із неї <...> людина прах...і хто Бога не любить, той і до людей..." [4: 15]. Смерть товариша стає переломним

моментом в житті Лорда: "Іменуючи себе по-новому – Йоною – він зачинає новий сюжет, рухаючись до нечестивого міста, назустріч – Горіку" [2: 169].

Ім'я Йона, котре свідомо обирає герой після втечі, можемо сприймати як алюзію, що відсилає читача до Старого Заповіту, а саме до розповіді про пророка Йону, посланого Богом в здичавілу від гріха Ніневію задля її порятунку. Справжнім випробуванням для чоловіка стає необхідність змінити себе й віднайти в душі сили для доброти й прощення, віри в те, що будь-яке гріхопадіння можна спокутувати щирим поканням. Подібний шлях духовного зцілення повинен подолати і герой роману О. Ульяненка, що й "приводить його у фіналі роману до Лаврських печер – до того підземелля великого міста, що символізує повернення до витоків, до історичної пам'яті, до життєдайних світлоносних джерел, які дадуть сили для прийдешнього остаточного звільнення й морального очищення від гріховного божевілля" [3: 152]. Йона – людина, загублена між минулим і майбутнім, знаходить себе у вірі й завдяки цьому здобуває омріяну духовну цілісність.

Отже, в основу ідейно-філософської концепції роману покладена символічна боротьба християнства й поганства [2], або ж атеїзму [7], в результаті якої, за О. Ульяненком, вироджена епоха зазнає остаточного знищення й пророки Господні виведуть темний люд до світла християнської надії.

На думку Р. Харчук [7], сюжетом "Сталінки" є подієвість душі, де Йона уособлює світлу сторону, а Горік – темну. Так, світогляд останнього з Піскурів ґрунтується на бандитських "поняттях", законах суспільного дна, далеких від Божих заповідей. Герой не відчуває любові до близьких: родина не має для Горіка жодної ваги, стає рудиментарним явищем у світі, де людина людині вовк; дружба перетворюється на тимчасовий "договір про ненапад", що кожної миті може бути порушений (саме через зраду товариша всю банду Горіка знищують люди Султана); головною метою в житті стає втеча від страху насильницької розправи, заради чого герой здатен піти на будь-який злочин, а отже, намагаючись знайти порятунок, ще глибше поринає в смертельну трясовину.

Мабуть, єдиним світлим моментом в житті Горіка було несміливе кохання до юної Нілки, що збурювала в його серці незвичні й неприродні для хлопця емоції. Але в солодкій мрії про кохану починають проникати страшні криваві марення, Горік передчуває небезпеку, інтуїтивно відчуває таємничий зв'язок між Нілкою та його ворогами – мусульманами Султаном та Месаїбом. Зрештою любов виявляється оманною, а тендітна дівчина, донька шанованих батьків, яка щовечора розчісувала волосся біля відчиненого вікна і так сильно хвилювала душу молодого Піскарьова, – повією й зрадницею, позбавленою моральних принципів. Таким чином, автор ще раз переконує читача в тому, що у виродженому суспільстві немає місця чистоті, любові, ніжності, адже ці почуття йдуть від душі (від Бога). Для Горіка, як і для світу, який він уособлює, існує єдиний можливий шлях порятунку – покавання, без якого апокаліпсис стане невідворотним.

Натомість Лорд-Йона знаходить в собі сили триматися "світлої сторони" життя. Знесилений і самотній, герой потрапляє в полон до справжніх нелюдів, котрі тримають чоловіків у неволі та до смерті закатовують їх тяжкими роботами. І Йона знову тікає, але тепер ним керує не егоїстичне бажання бути якнайдалі від нудотного смороду психікарні, а щире прагнення допомогти знедоленим, запалити в душах каторжників вогонь боротьби і надії. У "Сталінці" в образі Йони бачимо людину-борця, що приймає свій гріх й добровільно віддає життя на його спокуту. Спостерігаючи занепад навколишнього світу, герой вірить в те, що такі, як він мають достатньо віри, щоб побудувати на його уламках нове – краще суспільство. Таким чином, втілюючи ідею одвічної боротьби добра і зла, автор протиставляє шлях духовного поступу моральній деградації, яка веде суспільство до апокаліптичної прірви.

Отже, у романі "Сталінка" зображено пік апокаліптичної руйнації, спричиненої глобальною втратою духовності, морально-етичним виродженням суспільства, закономірним наслідком якого стає деградація соціальної спільноти до рівня звіриної зграї. Так, основою світу "Сталінки" стають: злочинність, вбивства та фізичні знущання, сексуальні збочення, фізичні й психічні хвороби, страх смерті, байдужість до ближнього, відчуття приреченості та ін.

Першопричиною, своєрідним каталізатором реакції суспільного розпаду у тексті роману є історична спадщина радянських часів, а саме деструктивні принципи періоду "сталінщини", що, на жаль, залишили негативний відбиток у свідомості та внесли корективи до парадигми світосприйняття українця як за часів правління "вождя народів", так і на початку 90-х років ХХ ст. Як наслідок, ментальні травми, отримані українством протягом минулого століття (збіднення духовної сфери існування, культивування зрадництва, недовіри між членами суспільства і навіть однієї родини, заперечення цінності людської індивідуальності), провокують людей, далеких від часів тиранії Сталіна, стати на шлях нехтування заповідями Божими, котрим десятки років тому йшли їхні предки.

Р. Харчук зауважує: "В романі "Сталінка", попри гіперболізацію гріха, вдається показати, що реальність містична, бо в ній присутній промисел Божий. Здається, після кожної колізії письменник констатує: вигадати подібний поворот міг лише Господь, інших доказів Його присутності розумній людині годі й шукати" [7: 94]. Щоправда, на відміну від жителів біблійної Ніневії, герої роману приречені на загибель, адже, на думку дослідниці, в інтерпретації Ульяненка Господь не є всепрощаючим і завжди карає грішників [7].

Тож "Сталінка" – це талановито створений страхітливий світ, позбавлений віри у Бога, що йде до своєї загибелі, автор якого постає перед читачем "в образі зневіреного аскета-пророка, котрий зневажив життя, пізнавши людину, її природу як суспільний гріх" [2: 171]. Апокаліптичні візії сповнюють художнє тло роману, виявляючи себе на різних його рівнях (сюжетно-композиційному, образному, ідейному). Тому передчуття занепаду морально виродженого суспільства присутнє й у гнітючих урбаністичних пейзажах, й у тому "стилі" життя, який обрали для себе мешканці Сталінки, і в душах героїв твору. І змінити цей світ, мабуть, не під силу навіть найзапеклішому праведнику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білик Г. Концепція міста у творчості Олеся Ульяненка / Г. Білик // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 17 (228). – С. 38–43.
2. Зборовська Н. Містична безодня у прозі Олеся Ульяненка / Ніла Зборовська, Марія Ільницька // Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. – Львів : Літопис, 1999. – С. 160–178.
3. Масенко Л. ... Їхнє зло пройшло перед лице моє : Про роман Олеся Ульяненка "Сталінка" / Л. Масенко // Кур'єр Кривбасу. – 1998. – №97 / 98. – С. 145–152.
4. Ульяненко О. Сталінка ; Дофін Сатани : [романи] / Олес Ульяненко. – Харків : Фоліо, 2003. – С. 5–109.
5. Тендітна Н. Особливості проблематичного вираження образу смерті та пов'язаного з ним образу життя в прозі Євгена Пашковського та Олеся Ульяненка / Н. Тендітна // Українська літературна газета. – 2011. – № 13 (45). – С. 6–7.
6. Пастух Б. Добра книжка – то майже завжди книжка заборонена [Електронний ресурс] / Б. Пастух. – Режим доступу : <http://inlit.org.ua/node/3734>.
7. Харчук Р. Б. Олес Ульяненко – "Його правда – завжди нищівна" / Р. Б. Харчук // Сучасна Українська проза : Постмодерний період : [навч. посіб.] / Р. Б. Харчук. – [2-ге вид., стереотип.]. – К. : ВЦ "Академія", 2011. – С. 92–97.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bilyk G. Kontsepsiia mista u tvorchosti Olesia Uliianenka [Conception of the City in the Prose by Oles Ul'ianenko] / G. Bilyk // Visnyk Lugans'kogo natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Lugansk Taras Shevchenko National University]. – 2011. – № 17 (228). – S. 38–43.
2. Zborovs'ka Nila. Mistychna bezodnia u prozi Olesia Ul'ianenka [Mystical Deep in the Prose by Oles Uliianenko] / Nila Zborovs'ka, Mariia Il'nyts'ka // Feministychni rozдумы. Na karnavali mertvykh potsilunkiv [Feminine Thinkings. On the Carnival of the Dead Kisses] / N. Zborovs'ka – L'viv : Litopys, 1999. – S. 160–178.
3. Masenko L. ... Ikhne zlo proishlo pered lytse moe : Pro roman Olesia Ul'ianenka "Stalinka" [... Their Evil has Passed before my Face : on the Novel "Stalinka" by Oles' Uliianenko] / L. Masenko // Kur'er Kryvbasu [Kryvbas Courier]. – 1998. – №97 / 98. – S. 145–152.
4. Uliianenko O. Stalinka ; Dofin Satany [Stalinka ; Dauphin of Satan] : [romany] / Oles' Ul'ianenko. – Kharkiv : Folio, 2003. – S. 5–109.
5. Tenditna N. Osoblyvosti problematychnogo vyrazhennia obrazu smerti ta pov'iazanogo z nym obrazu zhyttia v prozi Evgena Pashkovs'kogo ta Olesia Ul'ianenka [Features of Problematic Expression of the Death Appearance and Related Way of Life in Prose by Evgen Pashkovskiy and Oles' Ul'ianenko] / N. Tenditna // Ukrain's'ka literaturna gazeta [Ukrainian Literary Newspaper]. – 2011. – № 13 (45). – S. 6–7.
6. Pastukh B. Dobra knyzhka – to maizhe zavzhdy knyzhka zaboronena [A Good Book – it is almost Always Book Banned] / B. Pastukh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://inlit.org.ua/node/3734>.
7. Kharchuk R. B. Oles' Ul'ianenko – "Iogo pravda – zavzhdy nyshchivna" [Oles' Ul'ianenko – "His truth – Always Destructive"] / R. B. Kharchuk // Suchasna Ukrain's'ka proza : Postmodernyi period [The Modern Ukrainian Prose] : [navch. posib.] / R. B. Kharchuk. – [2-ge vyd., stereotyp.]. – K. : VTS "Akademiia", 2011. – S. 92–97.

Матеріал надійшов до редакції 04.04. 2012 р.

Кирячок М. В. Видения апокаліпсиса в романе О. Ульяненко "Сталінка".

В статтє предпринята попытка поетикального анализа первого романа О. Ульяненко "Сталінка" с целью выявления и характеристики апокаліптических видений, которыми наполнено художественное пространство текста на сюжетно-композиционном, образном, идейно-философском уровнях. Определены исторические предпосылки и актуальные общественные реалии, которые стали основой глобального морально-нравственного кризиса и, как следствие, толчком для формирования апокаліптических настроений и пророчеств, ставших идейной основой романа.

Kiriachok M. V. Apocalyptic Visions of the Apocalypse in the Novel "Stalinka" by O. Uliianenko.

The article analyzes the first novel "Stalinka" by O. Uliianenko in order to identify and characterize the apocalyptic visions, which are found in the text on the plot-compositional, figurative, ideological and philosophical levels. The historical background and current social realities are determined, which have become the basis for the global moral and ethical crisis, and as a result have contributed to the formation of the apocalyptic sentiments and prophecies, that have been put in the ideological basis of the novel.